

УШАГДАН МУҒАЈАТ

ОЛ!

Көзүачыг, алныачыг, зейниачыг адам—бу сөзлэрини мәнасы мәнэ адын иди.

Көзүачыг, јә'ни ајыг, бачарыглы, һәр шејдән хәбәрдер! Алныачыг, јә'ни дүз адам, иш көрән, үзүаг, дили узун, һәр кәсә борчлу олмајан.

Зейниачыг, јә'ни мүтәрәгги, узагкөрән, дүшүнчәли, билән, гаһан, мүтәфәккир, түкү-түкдән сечән адам...

Бунлары билирдим, охумушдум, ешитмишдим, көрмүшдүм!.. Хәбәрдар идим.

Амма ағзыачыг, бах, буну ешитмәмнишдим, раст кәлмәмнишдим.

Бизим мүдир мәни јанына чагырды. Хош-беш, кеф-әһвал сорушандан сонра, тәзә, мараглы бир хәбәр верирмиш кими, үзүнү мәнэ тутуб дели:

—Ај филанкәс, сән нечә, ағзыачыг адам дејилсән?

Көзләмәдијим бу суал мәнэ чох гәрибә кәлди. Күман етдим ки, мүдирини суалында өртүлү мәтләб вар. Мән дә буну чавабыны суал илә башладым.

—Нечә јә'ни, јолдаш мүдир? Бу нә суалдыр верирсиниз? Догрусу, чох гәрибәдир.

—Дејирәм, јә'ни сән ағзыбүтөв адамсан да?

—Әлбәттә, јолдаш мүдир, мәним јанымда дејилән сәз, јерә вурулан бир мых кими орадача галыр! Сәз кәздирмәк һара, мән һара!

—Билирәм, она көрә дејирәм ки, ағзыбүтөв адамсан! Сағ ол, вар ол. Она көрә дејирәм ки, ушагы—оглум Фарман сәнин бригадана көндәрирәм. Ады сизин сијаһыда олачаг. Көзүн үстүндә олсун! Сәнә тапшырырам, бил!

Мүдирин бу е'тимадына мәннм нә сөзүм ола биләрди?!

— Хәш кәлир, јолдаш мүдир,— дедим,— көзүм үстә јери вар. Бу нә сөздүр, Фәрман өз доғма балам кимн бахмасам, чөрәк көзләримн тутар! Бу нә сөздүр, һеч сизин демәјинизә дә еһтијач јохдур!

Мүдир сөзүнү бир аз да изәһ етди.

— Кәлир дејәндә, алы сијаһыда олачаг, өзү дә һәрдәнбир бригадала көрүнәр Охујур, ахы, дәрслә мәшғулдур.

Мән мүдирин фикрини баша дүшдүм:

— Чоһ әчәб еләјир охујур. Чаван оғландыр, әлбәт ки, кәрәк охуја. Сабаһ, зирәкүн бејүк мәктәпләрә имтаһан верәчәк. Јолдаш мүдир, о бизнм кимн авам галмәјачаг. Онун кәләчәји вар, хошбәхт олсун о чаван оғлан!

Мүдир разылыгла әләвә етди:

— Ады сизин бригадала олачаг. Дәрслән, бош вахтларында, һәрдән кәләчәк. Мүхтәсәр, көзүн үстүндә олсун. Ишди, сорушан-зад олса, дејәрсән бригаданын үзвүдүр. Анчаг күнү, нарјад-филян јазыланда јадлан чыхмасын кәрәк, баша дүшдүн дә?! Дејәрсән бригаданын һәгиги үзвүдүр.

Мән мүдиримизи архајын салдым:

— Јох, јолдаш мүдир, хатирчәм ол, нә лазымдыр еләрик, јола верәрик. Әкәр ону јола вермәсәк, бизә нә дејәрләр, бәс биз нејә лазымыг, лап хатиңәчәм олун!

— Фәрман, дүздүр, техникумда гијаби охујур. Амма күнүзләр бошдур, истәдији ишдә чалыша биләр. Чалышмаг дејәндә, јекә дүшмәсин, бир сәнәт саһибн олмаг үчүн, усталар јанында ирәли-кери һәрләнмәлидир. Һәм маашы олар, һәм тәчрүбәси. Һәм дә сабаһ-бирнкүн стаж лазым олачаг. Сөз сөзә кәләндә, дејәрләр, зирәк, чаван оғлан ирәли кедиб.

Мән билирдим ки, јолдаш мүдир бу ишләрин һамысыны нәзәрә алып, мүләһизә еләјир. Елә мәнә мүраңиәт етмәји дә она көрә иди. Әввалчәдән бир һазырлыг иди. Архајын адам һесаб еләдији үчүн дејирмиш: «Ағзычагыг адам дејилсән ки?».

Нејләсин, бизин трестдә тәк-түк олса да, чүрбәчүр надүрүст адамлар вар. Ағзыкөјчәкләр бир дә көрдүн сабаһ бир сөздүр, орталыга атыдылар, данышдылар, јазыг мүдирн дилә-дишә салдылар. Нә лазым, һагг үчүнә данышсаг, Фәрман да чаван, икид оғландыр. Башыашагы, динч, салам-калама јериндә, һәмншә дә олмаса, һәрдән бригадала ајаг басыр. Биз дә ону көзләјирик, јәһни јола веририк. Елә иш дејирик ки, хәтринә дәјмәсин, дәрсинә зијан кәтирмәсин, вахтыны алмасын...

Ики ил Фәрманы јола вердик. Вахтлы-вахтында кәлиб маашыны алып. Мүһасиб-зад һәрдән нәм-нүм еләјәндә баша салырдым ки, эши, бу өзкә дејил, мүдиримизин доғмача оғлудур. Охумагына көмәк лазымдыр, ишиниз олмасын.

Ај кечди, ил дөләнди, гәфилдән идарәмизә јохлама комиссијасы кәлди. Сәдри дә ханым-хатын бир гадын иди. Идарәдә һамы өзүнү јыгышдырды, ишләрини саһмана саламаг истәди.

Комиссијанын сәдри бир күн мәнн јанына чағырды, Фәрманын иши барәсиндә сорғу-суала тутду.

— Бу Фәрман Фәрманов сизин бригадала ишләјир, нечә ишләјир. Ичән кәлиб, өзү кәлиб, ја мүдир кәтириб, нә үчүн кәтириб?

Дөгрүсү, ханымын бу суалларына мән билмәдим нә чаваб верим, нечә чаваб верим. Фикир мәнн көтүрјү. Ахырда дедим:

— Бәли, Фәрман биздә ишләјир.

Комиссијанын сәдри, Фәрманын мааш чәдвәлини мәнә көстәриб деди:

— Бу маашын саһибн кәрәк ишләјәјди, мәһсул верәјди.

— Вериб, јолдаш сәдр, онун иши бә'зән дәфтәрдә олмајыр, јазы-ја дүшмүр.

— Нијә дүшмүр?

— Чүнкн тәләбә адамдыр, бә'зән нарјада гол чәкмир.

— Нарјады кәрмәјәнә кәрәк мааш јазылмасын, ахы?

— Бизин мүһасиб бир аз башысојуг адамдыр. Нечә дөфә тапшырмышам, јенә тапшырарам.

— Тапшырмаг өз јериндә. Кечән илләрдә Фәрманын һагг-һесабы дәфтәрдә ачыг галачаг.

— Ачыг галачаг?

— Бәли, лап ачыг галачаг.

Мән ону баша салдым ки, филанкәсин оғлудур, өзү дә зирәк оғландыр, дәрслән дә беш алып. Онун күнаһы јохдур. Мүһасиб башысојуг-луг едиб.

О, үзүмә тәкрар бахды, бир ан сүкутдан сонра суал верди:

— Фәрман бу пуллари алыб?

— Бәли, алыб.

— Наһаг алыб!

— Нечә алмасын адына јазыланы?

— Гајтармалыдыр!

— Нә бујурдүңүз?

— Гајтармалыдыр!..

Ниггим тутулду, динәчәјим олмады. Ханым бир дә тәкрар етди:

— Гајтармалыдыр!

Мән өзүмү сахлаја билмәдим, рәдд чавабы вердим:

— Јох, гајтармас.

— О гајтармаса, сиз гајтарарсыз.

— Ај ханым, бу нә сөздүр? Дејәрәм, адыны гаралајарлар.

— О кәләчәјин ишиндир, амма бу һаваја пулларын һесабыны сиздән истәјәчәкләр.

— Ким истәјәчәк?

Ханым мә'налы вә чидди бахышдан сонра гајымдан деди:

— Ганун!

— Ханым, ганунун нә иши?

— Ону прокурордан сорушарсыныз!

Прокурорун адыны чәкәндә чаныма үшүтмә дүшдү, гурудум галдым.

Инди билдим ки, мүдир мәнә нијә тапшырды ки, ушагдан мугајат ол. Сән демә, о киши ишин ағибәтинн билирмиш. Билирмиш вә она көрә дә тапшырдым ки, ај филанкәс, ушагдан мугајат ол. Инди баша дүшдүм, амма даһа кеч иди.